

ÄMNE: Socialt Arbete, C kurs

HANDLEDARE: Leif Franzén

SAMMANFATTNING: Syftet med denna studie var att undersöka och tydliggöra vissa skydds- och riskfaktorer som finns för barn placerade i familjehem. Den ansats som användes till denna studie var kvalitativ och urvalet till denna skedde genom kvoturval. Efter urvalet genomfördes halvstrukturerade intervjuer med fem stycken respondenter. Genom intervjuerna fick jag en tydligare bild av vilka faktorer som kunde inverka positivt eller negativt för de placerade barnen. Betydelsen av att familjehem samtalade med barn påvisades och genom detta bekräftades och hördes de placerade barnen. Det framgick tydligt att socialsekreterare ville ha mer tid för att kunna hålla regelbundna kontakter till barnen samt att kunna ge adekvat handledning till familjehemmen. Om socialsekreterarna kunde upprätthålla goda och täta kontakter gav det i flesta fall gensvar på ett positivt sätt utav vården, tilliten hos barnen ökade även gentemot socialsekreteraren. Slutsatsen är att tiden är en bristvara som blir en riskfaktor i hela vårdprocessen. Barnen är beroende av goda relationer till både socialsekreterare och familjehem, de är även i stor utsträckning till gagn för de placerade barnen om de biologiska föräldrarna är delaktig i vården. Således kan vi se vården som ett samspel mellan olika faktorer.

NYCKELORD: Familjehem, barn placerade i familjehem, resiliens, skydds- och riskfaktorer, socialsekreterare, relationer, skola, biologiska föräldrar.

TITEL: *En sund process eller en osund stagnation*- En kvalitativ studie som beskriver skydds- och riskfaktorer för barn placerade i familjehem.

FÖRFATTARE: Madeleine Lihuvudh

DATUM: Maj 2011

FÖRORD

Uppsatsen inriktas mot ett högaktuellt ämne som diskuteras flitigt vart än jag vistats. Många olika synvinklar och tankar har ställt mig på kant och den slutgiltiga versionen utav denna uppsats är så att säga en pusselbit av en komplicerad och bitvis utforskad del i socialt arbete, det vill säga barn placerade i familjehem.

Jag vill tacka socialsekreterare och familjehandläggare i Jämtlands län för den tid som de gav samt lite utav deras kunskap i att arbeta med barn och då främst barn placerade i familjehem. Även ett stort tack riktas till familjehemsföräldrar som ställt upp på intervjuer. De jag träffade var verkligen mån om de barn de har och har haft placerade hos sig. Jag vill även tacka min handledare som varit ett stort och hjälpsamt bollplank. Ett stöd i svårigheter och hinder. En person med mycket kraft, ett brinnande intresse, själ och hjärta för socialt arbete. Honom har jag att tacka för mycket.

Återigen, ett stort tack! Madeleine Lihuvudh.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Problemformulering.....	2
1.3 Syfte och frågeställning.....	2
1.4 Begreppsdefinitioner och avgränsningar.....	3
2. METOD.....	4
2.1 Val av metod.....	4
2.2 Val av analys.....	4
2.3 Litteratursökning.....	5
2.4 Metodproblem.....	5
2.5 Avgränsningar och urval	5
2.6 Etiska utgångspunkter.....	6
2.7 Reliabilitet- tillförlitlighet.....	6
2.8 Validitet- trovärdighet	6
2.9 Generaliserbarhet.....	7
3. TIDIGARE FORSKNING.....	7
3.1 Historik familjehem.....	7
3.2 Familjehemsplaceringar.....	9
3.3 Familjehemmens betydelse.....	10
3.4 Socialsekreterare i arbete med barn placerade i familjehem.....	11
3.5 Tillsyn av familjehem.....	12
3.6 Socialsekreterares betydelse för placerade barn.....	12
3.7 De biologiska föräldrarna.....	13
3.8 Övriga skydds- och riskfaktorer.....	14
3.9 Lagstiftning och riktlinjer.....	15
4. RESULTATREDOVISNING OCH ANALYS.....	16
4.1 Presentation.....	16
4.1.1 Presentation av respondenterna.....	16
4.2 Arbetsituation.....	16
4.3 Socialsekreterarnas betydelse för de placerade barnen.....	17
4.4 Familjehem och dess betydelse för de placerade barnen.....	18
4.5 Andra betydelsefulla faktorer.....	19
4.6 Sammanfattande analys.....	21

5. DISKUSSION.....	22
5.1 Metoddiskussion.....	22
5.2 Reflektioner kring arbetet.....	23
5.3 Resultatdiskussion.....	23
5.4 Förslag till fortsatt forskning.....	25
5.5 Sammanfattning.....	25
LITTERATURLISTA.....	27

BILAGOR

Bilaga 1

1 INLEDNING

I detta kapitel presenteras en bakgrund till det valda ämnet i studien följt av problemformulering, syfte och frågeställningar. Slutligen tar detta kapitel upp de begreppsdefinitioner och avgränsningar som används i denna uppsats.

1.1 Bakgrund

Familjehem som tidigare benämns barnhem och även fosterhem, har en lång och föränderlig historia i Sverige. På senare år har barnavården fått allt större utrymme och uppmärksamhet i den offentliga debatten (SOU 2000:38). Varje år placeras ett stort antal barn utanför sina föräldrahem. Under andra halvan av 1990-talet har en ökning av placerade barn skett (SOU 2005:81; SOU 2000:38). Ett problem för barnen är att socialförvaltningen har fått allt större bekymmer med att finna familjehem åt dem och använder sig gärna av redan utredda familjer (Länsstyrelsen, 2007).

Om man då tittar i forskningssammanhang på barn och ungdomsvården, är det ett relativt outforskat ämne. Behov av ytterligare kunskaper inom risk- och skyddsfaktorer gällande barns fortsatta utveckling finns samt långtidsuppföljningar efter olika typer av genomförda insatser. Då tidigare forskning visat på vikten av god eftervård (SOU 2005:81) och flera internationella studier lyfter fram socialvårdens oförmåga att hjälpa familjehemsföräldrar och barn, kan detta påvisa hur viktig relationen mellan alla inblandade är. (Ibid). Med koppling emot dessa relationer tas ett utvecklingspatologiskt begrepp upp. Detta begrepp är reciliense och brukar översättas till svenska som motståndskraft eller återhämtningsförmåga. De barn som under lång tid utsatts för risker har visat sig överleva svåra missförhållanden under uppväxten tack vare hög resilienceförmåga (Borge, 2005).

Barn med hög reciliense är ofta begåvade och kreativa. Får barn uppleva trygghet och närhet ökar chanserna till att utveckla en högre reciliense. Kan barn dessutom glädja sig åt egna prestationer finns även där chans för god utvecklad reciliense (Borge, 2005). Det finns tre viktiga faktorer som visat sig utveckla barns resilienceförmåga. Dessa är barns intelligens, en signifikant annan samt om barn flyttar från riskfyllda miljöer (Payne, 2002).

Även ett visst mått av inre skyddsfaktor behövs för att barn skall kunna främjas på ett sunt sätt emot det fortsatta livet. Detta kan vara god social förmåga, anpassningsförmåga samt att se konsekvenser. En annan viktig skyddande faktor är att ha god kontakt med en förälder eller annan vuxen i närmiljön det vill säga en signifikant annan, denne någon bör stödja barnet och vara en slags alternativ förebild (Lagerberg & Sundelin, 2003). Socialtjänsten har en ansvarsfull uppgift då de har rätt att frånta föräldrarna vårdnaden och kan placera barn hos en andra vårdnadshavare. Det är därför viktigt att barnavårdsutredningar sköts ordentligt och att socialsekreterarna gör allt för att hjälpa barnet att få en bra och trygg uppväxt, var de än bor (SOU 2005:81). Uppsatsen beskriver risk och skyddsfaktorer som påverkar de placerade barnen i olika riktningar. Uppsatsen beskriver även hur barn placerade i familjehem kan vara beroende av vissa stödfunktioner för att därmed öka chanserna att kompensera missförhållanden de kan ha genomgått (Lagerberg & Sundelin, 2003).

1.2 Problemformulering

Som hos alla barn under uppväxtåren finns skydds- och riskfaktorer som kan främja eller verka destruktivt. Att familjehemsvården fungerar väl är en viktig faktor. Familjehemsvården är trots detta bitvis utforskad och friskhetsperspektiv som införlivats inom socialtjänsten är en ny vinkling av att se problem utifrån. Barn som placeras i annat hem än föräldrahemmet har många risker och skyddande faktorer inom sig och i sin omgivning. För att riskerna ska kunna elimineras förutsätts ett gott samspel mellan olika faktorer som kan verka gynnsamt för barnet om relationerna dem emellan är god. Dessa kan vara biologiska föräldrar, skola, familjehemsplacerare, socialsekreterare och familjehem. Under barnens placering bör det finnas tid för att tillgodose barnen och deras behov, dels genom samtal med barn men även i att finna sig tid till att skapa goda relationer mellan ovan nämnda faktorer, vilka då kan verka skyddande för ett barn som utsatts för stora risker. Det viktiga för att tillgodose barnen och bör finnas gott om tid för är att samtala med dem, fokusera på dem, få dem att känna sig sedd, hörd och respekterad.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka med hjälp av tidigare forskning och intervjuer specificerad till denna undersökning, vilka faktorer som verkar skyddande och vilka som kan ses som risker för de placerade barnen. För att uppnå mitt syfte har jag valt att utgå från tre frågeställningar. 2.

- Vika skyddande faktorer kan återfinnas hos familjehemmen?
- Vilken betydelse har relationen mellan socialhandläggare och barn placerade i familjehem?
- Vilka skydds- och riskfaktorer kan återfinnas i samhället?

1.4 Begreppsdefinitioner och avgränsningar

Barn: I denna studie generaliseras termen barn på personer mellan åldrarna 0 till 18 år.

Familjehemsplacerade barn: Beskrivs och tolkas i denna kontext som barn som har placerats utanför sitt uppväxtem genom insatser från socialtjänsten med åldrarna gällande barn.

Familjehem: I denna studie är familjehem kallat det hem barnet är placerat i, genom socialförvaltningens insats.

Släktinghem: Är i denna studie en form av familjehem där barnet placeras hos en närstående eller personer inom det privata nätverket.

Främmande hem:

Är även detta en form av familjehem. Här är det socialtjänsten som valt ut en familj. Barnet har inte haft någon kontakt eller relation med familjen och placeras därvid hos.

Insats: Detta begrepp syftar på socialtjänstens insatser såsom placering, uppföljning och tillsyn.

Placering: Då barnet formellt placeras hos det givna familjehemmet.

Uppföljning och tillsyn: Granskning som genomförs med stöd av lag och kan leda till ingripande.

Ansvar: En uppgift som måste slutföras.

SoL: Socialtjänstlagen. Karaktären av en ramlag.

LVU: En del i socialtjänstlagen som innefattar tvång och omhändertagande där barn far illa.

Reciliense: Utvecklingspatologiskt begrepp som beskriver skydds- och riskfaktorer barn kan besitta. En hög reciliens resulterar i att bemästra vissa kaosartade situationer.

Responent: En viss person som intervjuats

Signifikant annan: En alternativ förebild. Kan vara en granne, en väns förälder, familjehemsförälder, en lärare, en kurator osv.

2 METOD

Följande kapitel är uppdelat i små underrubriker för att förtydliga de verktyg jag använt mig utav i denna studie och börjar med en kort sammanfattning av mitt metodval. Följaktligen kommer de sökvägar jag använt för att finna tidigare forskning. Sedermera följer metodologiska svårigheter jag stött på under studiens gång, en urvalsmall samt avgränsningar gällande denna studie. Därefter följer etiska bedömningar jag tagit ställning till under studiens gång, en kortare förklaring av och diskussion om arbetets tillförlitlighet och giltighet. Slutligen beskrivs kortfattat representativitet och generaliserbarhet gällande denna studie.

2.1 Val av metod

För att ta reda på vilka risk- och skyddsfaktorer som finns inom barnet samt dessa som finns i samhället och påverkar barn placerade i familjehem har jag valt att använda en kvalitativ ansats till denna uppsats. Detta för att mitt problemområde, syfte och mina frågeställningar bäst förklaras och uppfylls med hjälp av kvalitativa metoder. Det bästa sättet att samla in data till min uppsats var genom intervjuer. Dessa gav mig djupare och mer beskrivande svar samt gav mig chans till att ställa följdfrågor (Kvale, 1997). Jag genomförde fem intervjuer varav två fördes via telefon. Jag utgick från halvstrukturerade intervjuer med öppna frågor. Det innebär relevanta frågor som utgår från teman. Denna intervjuteknik gav mig större möjlighet att följa upp frågorna från intervjupersonerna (Kvale, 1997). Med mina förskrivna frågor kunde jag hålla intervjupersonerna inom de valda temaområdena samt fokusera på syftet samt frågeställningarna utifrån den tidigare forskning jag funnit relevant och passande min uppsats.

2.2 Val av analys

I min resultatdel som redovisas i kapitel fyra, kommer jag att använda mig utav en analysmetod som kallas meningskoncentrering. Detta innebär att jag kommer att minska ner ”koncentrera” respondenternas uttalanden till kortare sekvenser. Genom denna analysmodell frambringas det viktigaste ur varje intervju (Kvale, 1997). Valet av denna analysmodell ligger i att den passar mitt arbete med dess kvalitativa ansats. Med denna analysen är jag således inte ute efter språket i intervjuerna utan vad som sagts i dem.

2.3 Litteratursökning

Den tidigare forskningen som presenteras i uppsatsen söktes genom skoldatabaserna MIMA samt DIVA. Jag har även eftersökt tidigare forskning via socialstyrelsens databas och med hjälp utav närvarande bibliotekarier på mittuniversitetets bibliotek. Eftersökningar av tidigare forskning har även gjorts i tidigare kurslitteratur samt utifrån referenser i den tidigare forskningen jag läst. Dessa söktes manuellt. Sökorden jag använde i skoldatabaserna MIMA och DIVA var: familjehem, familjehem och socialtjänst, familjehem och uppföljning, familjehem och socialförvaltning, tid, skyddsfaktor och reciliense. De engelska sökorden var: fostercare, fostercare and social service. I socialstyrelsens databas angav jag sökorden: familjehem, familjehem och uppföljning, familjehem och socialtjänst.

2.4 Metodproblem

Ett problem jag ser i valet av kvalitativ ansats i denna studie och då speciellt gällande datainsamlingen, var de svårigheter socialsekreterare och familjehemsplacerare såg i att hinna med att besvara mina frågor. Enkäter hade de kunnat svara på snabbt när de var på rast eller satt och skrev på kontoret. Intervjuer ville de gärna boka in och vara förberedda på.

2.5 Avgränsningar och urval

För att genom min kvalitativa studie få en djupare förståelse för skydds- och riskfaktorer gällande barn och unga placerade i familjehem valde jag att intervjua fem personer. Dessa valdes utifrån en form av snöbollsurval. (Bryman, 2002). Jag valde först att intervjua en socialsekreterare då dennes profil med nära kontakt med, erfarenhet om och myndighet över barn placerade i familjehem passar in i den aktuella undersökningen. Under intervjun leddes jag vidare till nästa intervjuobjekt som även den passade in på undersökningens aktualitet och syfte. Intervjuerna landade slutligen på två socialsekreterare, en familjehemsplacerare, en familjehemsförälder och en tidigare verksam socialchef. Alla utom en respondent är boende i samma län. Dessa skiljer sig åt åldersmässigt, kunskapsmässigt, där de har olikartade erfarenheter om barn placerade i familjehem och olikartade uppfattningar om familjehemsplaceringar överlag. Av de fem personer som intervjuades, genomfördes två via telefon.

2.6 Etiska utgångspunkter

I denna studie har jag aidentifierat respondenterna, detta för att dem skulle kunna uttrycka sig fritt och opåverkbart kring och om de teman jag valt att avgränsa intervjuerna till samt för att få de djupgående och nyanserade svaren jag ville åt för att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar, se bilaga 1. Jag har genomfört två utav de fem intervjuerna via telefon men redogjorde för alla respondenter att inspelning under intervjutillfället skulle underlätta citering och minnesvärda kommentarer de sagt men att det var något de kunde neka till om de kände sig obekväma med inspelning. Jag var även noga med att berätta att allt inspelat material skulle förstöras så fort jag transkriberat och aidentifierat de genomförda intervjuerna.

2.7 Reliabilitet- tillförlitlighet

Den allmänna översättningen utav detta begrepp är tillförlitlighet, (Kvale, 1997) vilket känns mer förankrat till min studie med kvalitativ ansats och använder istället detta. I studien har jag utgått ifrån mitt syfte och min kvalitativa ansats. Vid varje intervjutillfälle har jag använt mig utav en bandspelare för att senare kunna lyssna av intervjuerna och höja säkerheten av tolkningen gentemot att enbart tagit anteckningar på plats. Under intervjuerna använde jag mig utav en välplanerad intervjuguide. Denna användes mot samtliga respondenter så vi kunde samtala om de överskådande temana, vilket mitt syfte låg till grund för. Genom att ha utgått ifrån denna guide vid intervjuerna har liknande men även skilda svar framkommit. Då två utav de fem intervjuerna fördes via telefon kan det innebära att reliabiliteten för denna studie har sjunkit. För att sedermera stärka studiens trovärdighet har ett detaljerat metodkapitel utarbetats där läsare och eventuell forskare kan följa studiens tillvägagångssätt.

2.8 Validitet- trovärdighet

Motsvarigheten för validitet är trovärdighet, gällande kvalitativa studier, därvid används begreppet trovärdighet i denna studie (Kvale, 1997). Jag har genom hela studien utgått från mitt syfte och mina frågeställningar. I och med detta har jag lyckats undersöka det som var tänkt. Den kvalitativa ansats min studie bygger på är en styrka och ger studien därmed hög trovärdigheten. Det genom att datainsamling av intervjuerna givit möjlighet att ställa följdfrågor för att säkerhetsställa att de ställda frågorna till respondenten är av så god kvalitet att deras svar besvarar det angivna syftet för denna studie.

Inspelningen vid intervjuerna samt intervjuguiden gav min studie en hög tillförlitlighet och därmed även hög trovärdighet. För att tydliggöra detta har materialet transkriberingen av samtliga intervjuer gav genomgått en noggrann granskning för att se om svaren respondenterna gav uppfattats korrekt.

2.9 Generaliserbarhet

När man till sin studie och i sitt datainsamlings material för denna använt sig utav få respondenter är det mycket svårt att säga att resultatet av den studien går att överföras till andra grupper eller andra situationer (Kvale, 1997). I min studie innefattar datainsamlingen ett fåtal intervjuer, rättare sagt fem stycken som dessutom är eller har varit belägna i ett och samma geografiska område. Resultaten i denna studie kan således inte räknas som generellt tillämpbara i vare sig andra situationer eller för andra grupper. Mitt syfte med denna studie var inte heller att få ett generaliserat resultat för alla barn placerade på familjehem utan att få fram de upplevelser nära personer i barnens omgivning anser att risk och skyddsfaktorer är, hur de frambringas och vad som kan hjälpa respektive stjälp de placerade barnen.

3 TIDIGARE FORSKNING

3.1 Historik familjehem

Familjehem, tidigare kallat fosterhem och än tidigare barnhem (Hagbard et al., 1993), har en lång och förankrad historia i Sverige. Redan under 1700-talet tillkom en förordning om att barn kan placeras i fosterhem för varaktig vård. Vid slutet av 1800-talets började fosterbarns utsatthet (med slaveri och vanvård) i familjehemmen få allt större uppmärksamhet. Främst uppmärksammas var de då kallade änglamakerskorna och år 1902 stiftades därvid en lag som syftade till att förbättra tillsynen av fosterhemsplacerade barn (SOU 2000:38). Efter andra världskriget (1940 talet) genomfördes många sociala reformer (Sallnäs, 2000) och denna tid var även tidseran då det mestadels amerikanska psykoanalytiska tankesättet fick befäste hos betydande personer inom den då kallade fosterbarnsvården (Hagbard et al., 1993; Sallnäs, 2000).

Från 1950-talet och ända inpå 1970-talet sågs föräldrars fattigdom och då främst ensamstående mödrar som största orsaken till att barn placerats utom hemmet (Nordlöf, 1997). Förr placerades barn ganska ofta hos morföräldrar och väldigt sällan sågs fäderna vara viktiga personer för barnen. Det fanns således ingen växelvis vårdnad och extremt sällsynt var det att fäder var ensamstående (Nordlöf, 1997; Vinnerljung 1996).

Under 1970-talet fick separations teorier befäste på socialkontor runt om i landet. Det var först då kunskap om barn och separationer uppdagats (Hagbard et al., 1993). 1970-talet var även den tid då stark kritik fälldes mot all slags institutionsvård, däribland barnhemmen och under 1980-talet minskades dem drastiskt. Genom socialtjänstlagens framträdande år 1982 ersattes termen fosterbarn av termen barn i familjehem som idag är det allmänna ordvalet (Sallnäs, 2000).

Under andra halvan av 1990-talet uppmärksammades en svag ökning av antalet omhändertagna barn och ungdomar (SOU 2000:38). Antalet anmälningar till polis och socialtjänst ökade kraftigt under 1990-talet och samtidigt som detta skedde hade barnavårdens frågor nått större publik och fler arenor. Detta sammankopplas med de två evigt återkommande frågorna som rörde den biologiska familjens rättigheter i motrelation till samhällets ansvar för de barn som far illa. Men med uppmärksamheten följde ökad kontroll. Detta medför i sin tur ökad mediebevakning. Insynen i familjehem har varit och är ännu väldigt skyddad (ibid.).

Trots den negativa uppmärksamheten som publicerats både tidigare och på senare år är familjehem en av huvudalternativen för barn som längre inte kan bo i sina föräldrahem. Det finns givetvis både för och nackdelar för vårdformen. Familjehem är en vårdform som är mer familjeformad än exempelvis institution, det är även mindre insynsskyddat och följs upp mer sällan än institutioner (Sallnäs, 2000). Vanvård och övergrepp frodas i skyddade miljöer och då familjehem är som tidigare benämnt; en miljö skyddade från insyn, kan hemskheter frodas. Med detta sagt borde vanvård och övergrepp motverkas med hjälp av ökade kontroller och med mer insyn (Fredriksson & Kakuli, 2011).

Ett barn riskerar enligt regeringen att fara illa och barnets personliga utveckling riskerar att skadas när det utsätts för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller när den som vårdar barnet struntar i att tillgodose barnets grundläggande behov (SOU 2005:81). Men familjehem är som tidigare nämnts mer familjeliknande och välkomnande än exempelvis en institution och kan inbringa mer trygghet till de placerade barnen (Sallnäs, 2000).

3.2 Familjehemsplaceringar

Familjehemsvården har under de senaste 50 åren förminskats och en anledning till denna minskning är mer arbete på hemmaplan, undvikande av placeringar, färre familjehem och fler godtyckligt brukbara öppenvårds insatser (SOU 2005:81). Idag strävar familjehemsvården till att de placerade barnen ska kunna återförenas med sin ursprungsfamilj och möjligen flytta tillbaka hem. Kontakten med biologiska föräldrar och barnets nätverk ska främjas. Familjehemsföräldrar ses således i dagsläget som kompletterande föräldrar. Det är denna forskning som ligger till grund för dagens familjehemsvård (Höjer, 2001).

Placeringens typ och miljö har även visat sig vara mycket viktig för utfallet. Placering hos nära släkt, så kallat släktinghem har visat sig vara den mest stabila formen utav vård (Sallnäs 2000). Betydelsen av kontakter med släkt är ofta underskattad av socialarbetare, detta ger en följd av att många ungdomar lämnar vården och saknar viktigt vuxenstöd (Socialstyrelsen, 2006). Socialarbetare har varit oerhört restriktiv mot släktinghem som vårdform under lång tid, därav har den inte riktigt fått genomslag (Sallnäs 2000; Vinnerljung, 1996).

”När ett barn placeras skall det i första hand övervägas om barnet kan tas omhand av någon anhörig eller annan närstående. Vad som är bäst för barnet skall dock enligt 1 kap. 2 § alltid beaktas”. (SoL 6:5).

Tidigare forskning visar på vikten av goda relationer till närmiljön för de barn som placerats (SOU 2005:81). Andra faktorer är även av betydelse för utsatta barn. Bland dessa är att ha tillgång till en förtrolig relation utanför familjen viktig (Lagerberg & Sundelin, 2003). Socialsekreterare kan och bör vara viktiga personer som finns där över tid, bara de lyssnar. För barnen är det viktigt att de får bli hörda och sedda (Fredriksson & Kakuli, 2011). Då barnen placeras bör en god förbindelse mellan socialarbetaren och dem själva finnas. Detta styrks i flera artiklar samt en SOU där en brittisk forskare visat på vikten av god relation mellan socialhandläggare och klient (SOU 2005:81). Många placeringar avslutas i förtid och många barn ”ärenden” återaktualiseras. Detta på grund utav att förbindelsen allt som oftast mellan handläggare och klient varit bristfällig och påverkat utfallet i negativ riktning (Sandell et al., 2004). Samarbete, gemensamma mål och öppenhet påverkar hjälpen positivt.

Klienterna, barnen i detta fall måste känna en trygghet i den handläggare de har. Det är även av stor vikt att de känner sig respekterade och tagna på allvar. Barnen behöver få ha insyn i arbetsprocessen samt även ha visst inflytande över den (SOU 2005:81). Föräldrarna i familjehemmen bör vara stödjande (Lagerberg & Sundelin, 2003) men mycket tyder på att familjehemsföräldrar har olika förutsättningar i att möta de placerade barnens behov (SOU 2005:81). Att ha en signifikant annan i sin närmiljö är en viktig skyddsfaktor som främjar utvecklingen för i stort sett alla barn. Utfallet av vården kan då sluta på ett gott sätt trots hinder och motstridigheter barnet stött på i livet (Lagerberg & Sundelin, 2003).

Socialtjänsten hade under 1990- talet allt större bekymmer med att finna familjehem och använde sig gärna åtskilliga gånger av redan utvärderade familjer som de haft en lång kontakt med samt haft flera barn placerade vid (Länstyrelsen, 2008). Riksdagens revisorer tar upp tre förklaringar till att familjehem är svårare att finna i dagsläget. Dels beror det på vårt evigt föränderliga samhälle, mödrar som arbetar i större utsträckning än förr och ökad professionalisering. I och med detta har det blivit allt mer krävande att vara familjehem. Fler kontroller och mindre tid till handledning kan vara en orsak till att färre personer angivit sig vara intresserade utav att bli nya familjehem (SOU 2005:81). Flera internationella studier visar dock på och lyfter fram socialvårdens oförmåga att hjälpa familjehemsföräldrarna och de placerade barnen. Familjehemmen anser sig ha fått dåligt stöd ifrån socialtjänstens sida under placeringen (SOU 2005:81).

3.3 Familjehemmens betydelse

För barn är det av stor vikt att få bli hörd och sedd (Fredriksson & Kakuli, 2011) men även att ha en som många gånger nämnt, signifikant annan eller alternativ förebild i sin närmiljö. Detta ses som en viktig skyddsfaktor som främjar en gynnsam utveckling för i stort sett alla barn. Denne någon kan vara en familjehemsförälder eller annan person barnet ser upp till, har nära kontakt med och påverkas utav (Lagerberg & Sundelin, 2003). Är barn placerad och har bristfällig kontakt med ursprungsfamiljen kan familjehemmen kompensera den bristande kontakten. Detta om barnet och familjehemsföräldrarna knyter an till varandra på ett gott sätt (Sandell et al., 2004). Föräldrarna i familjehemmen bör vara stödjande (Lagerberg & Sundelin, 2003) men resultat från den begränsade svenska forskningen visar att fosterbarnsvården inte varit särskilt framgångsrik när det gäller att kompensera fosterbarns utvecklingsproblem (Vinnerljung, 1996).

Familjehemsföräldrar har ofta känt att de vet för lite om det placerade barnet. De har även tyckt att det funnits svårigheter i att hantera konfidentialiteten gentemot de biologiska föräldrarna. Familjehemsföräldrar anser sig ha fått lite hjälp i att handskas med de placerade barnets beteende. Får dem hjälp under placeringen och hjälp i att tillgodose barns skilda behov är sannolikheten större att relationen och vården når positiva resultat (Killén, 2007).

Barn har enormt skilda individuella förutsättningar som gör dem olika rustade för att stå emot svåra påfrestningar. En del barn återhämtar sig snabbare och klarar förändringar bättre än andra barn (Socialstyrelsen, 2006). Resiliens är de processer som gör att utvecklingen når tillfredsställande resultat, trots att barnet har haft erfarenheter av situationer som innebär en relativt stor risk att utveckla problem eller avvikelser (Borge, 2005). Skyddsfaktorer i barnets miljö kan vara god omvårdnad, god familjesammanhållning, att inte drabbas av för många separationer samt att tillhöra en högt uppsatt social grupp (Lagerberg & Sundelin, 2003). Barn som är placerade i dygnsvård, familjehem och andra vårdplaceringar har ungefär samma ekonomiska villkor som andra barn. Dock är barn placerade i familjehem mycket sämre rustad för vuxenlivet (Fredriksson & Kakuli, 2011). Deras tidigare erfarenheter gör dem särskilt sårbara och de är ofta sämre rustade än barn som växer upp hos sina biologiska föräldrar för att klara de olika krav som ställs för att klara ett vuxenliv (Socialstyrelsen, 2006).

3.4 Socialsekreterare i arbete med barn placerade i familjehem.

Insatser inom den sociala barn- och ungdomsvården innebär ofta ett stort ingrepp i barns och deras biologiska föräldrars liv. Samhället tar i detta sammanhang på sig ett stort ansvar. Det måste därför ställas stora krav på insatsernas säkerhet och kvalitet liksom rättssäkerheten i handläggning och dokumentation. Det har visat sig att socialsekreterare haft problem med bedömning och insatser för de placerade barnen. Detta på grund utav att den sociala barnvården har bristande kunskaper om vad olika insatser kan ge för effekter för barnen (Andersson et al., 1996). Själva kunskapsområdet gällande barn- och ungdomsvård är i flera avseenden utforskat. Behov av ytterligare kunskaper inom vilka faktorer som är de mest avgörande för gynnsam respektive ogynnsam utveckling hos barn och unga samt långtidsuppföljningar efter genomförda insatser och betydelsen av tidiga insatser är av betydelse (SOU 2005:81).

Personalen är ofta överbelastad inom barn- och ungdomsvården och får ofta arbeta med akuta situationer. Det råder också personalbrist inom många kommuner och många nyanställda får ingen introduktion (Länsstyrelsen, 2008). Sociala barnavården syftar tydligt på att ge barnen utrymme att lyssna och tala med dem som är placerade. Hur detta arbetssätt slagit igenom eller kommer att slå igenom står inte mycket om men det är i varje fall ett starkt påbud för den sociala barnavården (Fredriksson & Kakuli, 2011).

3.5 Tillsyn av familjehem

Det är sällsynt att placerade barn får regelbundna besök av socialsekreterare och om detta sker är det inte självklart att barnet får träffa socialsekreteraren enskilt, trots att barnet har rätt till det (Länsstyrelsen, 2008). Placerade ungdomar beskriver en känsla av maktlöshet när socialsekreterare besökt dem i familjehemmet och enbart diskuterat vården med familjehemsföräldrarna (Fredriksson & Kakuli, 2011).

Besök hos familjehemmet är en viktig del i uppföljningen av barnet men också en del i det stödjande arbete socialtjänsten ska utföra gentemot familjehemmet. Detta stöd är ofta bristfälligt och familjehem besöks sällan (SOU 2000:77). I vissa fall, såsom vid nystartade verksamheter och problem i verksamheten kan det vara lämpligt med tätare besök. Socialsekreterare bör ta upp hur barnets fortsatta stöd vid utslussning eller eftervård skall utformas. Bilden av hur detta fungerar är splittrad allt från att det fungerar tillfredsställande till att det inte fungerar alls (SOU 2005:81). En viktig faktor i detta kan vara att barnet håller en god kontakt med släkt under placeringen. Betydelsen av kontakter med övriga delar av släkten är ofta underskattad av socialarbetare, vilket får till följd att många ungdomar lämnar och vården saknar nödvändigt vuxenstöd (Socialstyrelsen, 2006). Det är således angeläget att utslussning och eftervård fungerar väl (SOU 2005:81).

3.6 Socialsekreterarens betydelse för placerade barn

I en granskad utredning gällande socialkontor, utförd av Länsstyrelsen i Östergötland framgår det att hälften av de granskade har hållit enskilda samtal med barn och andra hälften har inte haft någon som helst kontakt med barnen (Länsstyrelsen, 1999). Det kan låta häpnadsväckande men i praktiken har det visat sig vara svårt att lyssna och lyckas nå barn på ett bra sätt. Det kräver tid, tålamod och övning (Fredriksson & Kakuli, 2011).

Socialsekreterare kan och bör vara viktiga personer som finns där över tid för de placerade barnen, bara de lyssnar. Ur barnens perspektiv är lyssnande till dem av stor vikt (Fredriksson & Kakuli, 2011). Av en artikel som refererats i en sou artikel framkommer det att ett stort behov av individuellt stöd utifrån varje barn och familj, särskilt i början av placeringen finns (SOU 2005:81).

Flera familjehem upplever att det stöd som gavs från socialtjänsten inte var tillräckligt men tycker i på det stora hela att det skett förbättringar (ibid.). För att en handläggare ska kunna bedöma barnets bästa är det av stor betydelse att själv prata med barnet (Fredriksson & Kakuli, 2011). Relationen mellan socialarbetare och klient är avgörande för att hjälp ska utvecklas. Man måste skapa en arbetsallians. Öppna förhandlingar, samarbete kring gemensamma mål, ömsesidighet och samförstånd påverkar hjälpen i positiv riktning (Länsstyrelsen, 2008).

3.7 De biologiska föräldrarna

Vissa faktorer är mer betydelsefulla för barn och deras motståndskraft. Exempelvis goda föräldrarelationer. Detta är den relation som påverkar barns välbefinnande eller brist på välbefinnande mest (Lagerberg & Sundelin, 2003). Den ursprungliga familjen har under mycket lång tid varit ett starkt element som sällan ifrågasatts (Giddens, 2007). Att flytta ifrån sin familj är en svår livshändelse men i vissa fall kortvarig och innebär därmed inte en lika stor risk för barnen. Om en långtidsplacering skulle vara fallet finns flertalet faktorer som kan påverka utfallet för barnet på ett bra sätt. Dels stödjande vuxna samt ”vändpunkter” i livet (Lagerberg & Sundelin, 2003). Men dessa enskilda skyddande faktorer är inte det viktigaste för att barn inte ska gå under vid svåra situationer. (Borge, 2005). Vissa föräldrar är inte behandlingsbara och då är det av stor vikt att finna någon annan permanent lösning, såsom familjehem kan och bör vara (Killén, 2007).

De föräldrar som vill och kan förändra sig bör få hjälp över sin förlust, sorg över separationen från barnet. Ett ansträngande från socialtjänstens sida bör finnas med för att hjälpa föräldrar i att finna nya roller gentemot sitt barn men även hjälpa barnen i sin sorg över separationen från föräldrarna. För barn kan det vara svårt att uttrycka känslor. Vissa barn uttrycker dem genom aggressioner medan andra stänger in sig. Det är viktigt att samtala och försöka nå barnet i den situationen (Killén, 2007).

För att barnen inte skall tappa sin identitet och sina rötter vid exempelvis långa placeringar kan livsböcker vara bra. Dessa är böcker med bilder, texter och minnesvärda händelser från då barnet bodde hemma hos sin biologiska familj. Det är även viktigt att få föräldrar engagerade och involverade i placeringsprocessen. Ger föräldern goda signaler och medverkar i barnets placering kan barnet lättare ta emot familjehemmets omsorg, vård och även slippa bära på skuld och skam som ofta finns gentemot den biologiska familjen (Killén, 2007).

3.8 Övriga skydds- och riskfaktorer

Det finns många faktorer som är av betydelse för utsatta barn. En av dessa är att ha tillgång till en förtrolig relation utanför familjen (Lagerberg & Sundelin, 2003). Skyddsfaktorer finns enligt resiliens teoretikerna både inom barnet och i miljön. Några skyddsfaktorer innefattar personlighetsdrag och olika egenskaper man kan besitta. Exempel på detta kan vara intelligens, goda skolprestationer, humor och social kompetens (ibid.). Flera internationella forskare visar på tyngden i skolfrågorna för barn placerade i familjehem. Många studier visar att dessa barn presterar lägre i skolan jämfört med andra jämnåriga och de placerade barnen riskerar därmed att lämna vården med en ofullbordad eller svag utbildning. Detta är allvarligt då utbildning har visat sig vara en central faktor för att få ett arbete och i gruppen unga som tidigare varit placerade i familjehem är arbetslöshetsandelen hög (Sandell et al., 2004)

En annan faktor som kan ses som en risk är att barn som placerats i vård utom föräldrahemmet lättare utvecklar en negativ självuppfattning jämfört med andra barn (Socialstyrelsen, 2006). Risk och skyddsfaktorer bör ses i ett sammanhang för att barn och situationer som inträffat ska uppfattas på rätt sätt (Lagerberg & Sundelin, 2003). Om det inte finns någon risk eller om risken är låg har skyddsfaktorer mindre betydelse för utfallet. Om det finns en större risk spelar det större roll vilka och hur många skyddande faktorer barnen besitter och utnyttjar. Flera skyddsfaktorer som stadigvarande finns till hands för barnen kan kompensera för flertalet riskfaktorer och chansen till att barnet skall utvecklas gynnsamt ökar (ibid.).

3.9 Lagstiftning och Riktlinjer

Socialförvaltningens arbete styrs i första hand utav socialtjänstlagen, SoL. Socialtjänstlagen kom till 1982 och är har karaktären av en ramlag, tydligare förklarat är det en lag som går att tyda och tolka utifrån olika synvinklar men lagen styr samtidigt socialsekreterares arbete. Socialtjänstlagen syftar till frivillighet kontra tvång, tanken var och är fortfarande att separera dessa åt (NE).

Socialtjänstlagen har genomgått större och mindre förändringar genom åren. Dels har barnens ställning kommit att bli starkare och alla åtgärder som numera rör barn skall utgå från barnens bästa. Socialtjänstlagen har även kompletterats med bestämmelser, barnperspektiv och barns rätt att komma till tals. Detta svarar för FN:s tredje barnkonvention kapitel 3 som har haft och ännu bibehåller sin starka ställning gentemot lagen. (Länsstyrelsen, 1999). BBIC- Barns behov i centrum, är ett system som används av alla kommuner i landet och är även ett hjälpmedel för att stärka kvalitén i barnvården. Med BBIC ska en mer enhetlig och rättssäker barnvård i Sverige ske (Socialstyrelsen 2008).

Lagen om vård av unga, LVU är den del i socialtjänstlagen, SoL som används när det föreligger missförhållanden, detta innebär om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Vård med stöd av LVU kan förekomma i två fall.

2§ LVU: Vård skall beslutas om det på grund av misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas.

3 § LVU: Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende (Socialstyrelsen, 1998).

4 RESULTATREDOVISNING OCH ANALYS

4.1 Presentation

I denna resultatdel kommer respondenternas beskrivningar och uppfattningar under intervjuerna att presenteras. Nedan följer en kort presentation utav de fem intervjupersonerna. Vad de arbetar med/ har arbetat som och vilken roll de har i arbetet med barn placerade i familjehem.

4.1.1 Presentation av respondenterna

Jane har varit verksam som familjehem under många år och har etablerat goda kontakter med barn, ungdomar, föräldrar och andra nyckelpersoner för att en placering skall verka gott. Jane har innan deras familj blev familjehem arbetat inom restaurangbranschen och är van vid bemötande, välkomnande och av att ge en god känsla av atmosfären.

Bertil har sedan många år tillbaka arbetat under en längre period som socialchef. Han är väl medveten om de problem som förelåg tidigare och kan nu se ett hårdare och mer professionaliserat samhälle. Han har även arbetat i direkt mötande utav människor på en annan viktig instans och är mån om människor och god omsorg.

Ewa har sedan sex år tillbaka arbetat på ett socialkontor med inriktning mot barn och unga. Hon har varit med vid utredningar, bedömningar utav insatser, placeringar, uppföljningar, avslut och utvärderingar utav avslutade vårdplatser.

Rose och **Matilda** arbetar vid samma socialkontor och vid samma avdelning. De har båda väldigt många år inom socionom yrket och har främst varit inriktade mot barn och ungdomar under båda deras 20 åriga yrkesverksamma liv.

4.2 Arbetsituation

Alla respondenter tyckte sig uppleva goda relationer till sina klienter. Men beskriver innebörden av god kontakt på olika sätt.

Rose säger: God kontakt är en svår fråga att svara på.

Men det är nog då barnen kan känna sig trygga med att

berätta hur de upplever sin situation. Dom ska kunna kontakta

mig om dom känner att dom behöver det.

Rose uppfattning om vad god kontakt är överensstämmer väl med vad den tidigare forskningen visat. Betydelsen av goda kontakter mellan klienter och handläggare är av stor vikt. Klienter behöver ha ett visst mått av inflytande, känna att de tas på allvar och lyssnas till (Länsstyrelsen, 2008). För att en handläggare ska kunna bedöma barns bästa är det av stor betydelse att själv prata med barnet och detta har visat sig vara problematiskt i fråga av tid, tålamod och övning (Fredriksson & Kakuli, 2011).

För goda samtal ska kunna införlivas krävs det som ovan nämnt en tidsmån. Alla respondenter som arbetat eller arbetar på socialkontor uttryckte arbetsbördan som stor och anser att de har för lite tid med de placerade barnen samt önskar sig få mer tid till detta. Deras beskrivningar stämmer bra överens med vad den tidigare forskningen anser vara en bristvara.

Detta är att finna sig tid till barnen, då överbelastning på socialkontor hör till vanligheterna och personalen ofta tvingas arbeta med akuta situationer som tränger undan andra arbetsuppgifter (Socialstyrelsen, 2007) känns denna tidsmån som väsentlig. Två intervjuade socialsekreterare hävdar samtidigt att dagens situation förbättrats avsevärt jämför med tidigare.

4.3 Socialsekreterarnas betydelse för de placerade barnen

Två utav de intervjuade respondenterna tyckte det var av stor vikt att barnen kunde känna tillit gentemot dem. Relationen dem emellan byggdes upp med täta kontakter i början där socialsekreteraren förtydligade hur och när de kan nås. Dessa två önskade sig emellertid mer tid till de placerade barnen.

Ewa beskriver: Vi träffar barnen minst två gånger om året....

Visst skulle man i bland vilja besöka dem oftare.

Enligt tidigare forskning är det sällsynt att placerade barn får regelbundna besök av socialsekreterare under vårdtiden och om detta sker är det inte självklart att barnen enskilt får träffa dem (Länsstyrelsen, 1999).

Den tidigare forskning skiljer sig gentemot respondenternas berättelser där de beskriver att dem alltid samtalar med barnen enskilt. Enligt respondenterna får barnen tillfälle att uttrycka sina åsikter i samtalen, de beskriver även hur barnperspektiv införlivats och att rätten de har tillvaratas på ett bättre sätt än tidigare.

4.4 Familjehem och dess betydelse för de placerade barnen

Resultaten från den begränsade Svenska forskningen visar att fosterbarnsvården inte varit särskilt framgångsrik när det gäller att kompensera fosterbarnens utvecklingsproblem (Vinnerljung, 1996). Familjehemsföräldrar får inte mycket stöd i att handskas med barns beteenden. Får de hjälp med detta under placeringen är sannolikheten större att resultaten och vården når bättre resultat (Killén, 2007). Jane som arbetat med barn och unga i många år, under ett behandlingshem hade ofta ingen direktkontakt med socialtjänsten.

Däremot fick de träffa en psykoterapeut som de pratade och bollade frågor angående barnen med, de hade även tillgång till en annan psykoterapeut enbart för att samtala kring familjära frågor med. Dessa ansåg Jane vara mycket viktig för dem som familjehem och föräldrar. Tre socialsekreterare beskriver att via socialtjänsten får familjehem ingen handledning, vilket kan jämföras med tidigare forskningen som visar att familjehem får dåligt med stöd (Killén, 2007).

Matilda berättar: Vi gör alltid ordentliga utredningar av tilltänkta familjehem men de får per automatik ingen handledning.

Enligt tidigare forskning anser många familjehem att stödet från socialtjänstens sida varit bristfällig (SOU 2005:81) men gör framsteg. Janes beskrivningar kan inte kopplas till den tidigare forskningen då hennes familj hade övervägande kontakt med behandlingshemmet.

För att handskas bättre med barnens problem krävs ibland stöd (Killén, 2007). Att samtala med barn är även det en svårighet som kräver mycket erfarenhet, övning och tid. För barn överlag är det av stor vikt att få bli hörd och sedd (Fredriksson & Kakuli, 2011) men även i att ha en signifikant annan eller goda förebilder i sin närmiljö (Lagerberg & Sundelin, 2003).

Jane och hennes man hade regelbundna samtal med de placerade barnen. Genom ett aktivt lyssnande skapades det en form av tillit mellan barnen, Jane och hennes man. Enligt henne skapades tillit och trygghet genom sådana samtal och dessa styrdes av den tydlighet och de rutiner de hade inom Janes familj och de som fanns naturligt i vårdens vardag. Hon fortsätter med att beskriva hur viktigt det är med tydlighet.

Jane säger: *Har du inte spelreglerna så har du ingen chans att göra rätt*

4.5 Andra betydelsefulla faktorer

Vissa faktorer är mer betydelsefull för barn och deras motståndskraft. Exempelvis goda föräldrarelationer. Detta är den relation som påverkar barns välbefinnande eller brist på välbefinnande mest (Lagerberg & Sundelin, 2003). Men betydelsen av kontakter med släkt är ofta underskattad av socialarbetare och kan ge en följd av att många ungdomar lämnar vården utan viktigt vuxenstöd (Socialstyrelsen, 2006). Respondenternas upplevelse av de placerade barnens biologiska föräldrars inverkan och betydelse för dem skiljer sig sinsemellan.

Matilda berättar: *Det är många föräldrar som är helt fantastiska. Föräldrar som frivilligt lämnar bort det viktigaste i sina liv för att de vet om att dom inte kan vårda sina barn på rätt sätt eller ge dem vad de behöver*

Det sätt Matilda beskriver de biologiska föräldrarna på kan ses som skyddande. Men för de föräldrar som är vilsna i sina föräldraroller bör ett ansträngande från socialtjänstens sida finnas med för att hjälpa dem i att finna nya roller gentemot sitt barn och socialsekreterarna bör även hjälpa barnen i sin sorg över separationen från föräldrarna (Killén, 2007). Enligt Jane fanns det även föräldrar som verkade destruktivt för de placerade barnen.

Jane berättar: *Vissa föräldrar utnyttjade sina barn för sina ändamål och hade barnen svårt att säga nej behövdes andra personer i omgivningen som var starka nog att sätta stopp för det som hände*

Jane beskriver trots det kontakten till de biologiska föräldrarna som mycket viktig för barnens bästa under och även efter vårdtiden. Hon försökte binda upp kontakt med de flesta föräldrarna och ansåg att enbart få dem med på tåget kunde främja barnen under vårdvistelsen. Enligt Killén (2007) är det av stor vikt för de placerade barnen att föräldrarna är engagerade och involverande i placeringsprocessen och accepterar deras placering. Ger föräldern goda signaler och medverkar i vården kan det placerade barnet lättare ta emot familjehemmets omsorg, vård och även slippa bära på skuld och skam som ofta finns gentemot den biologiska familjen (Killén, 2007). Således ses de biologiska föräldrarna som både skyddande och som risker för de placerade barnen. Det viktiga är att en god kontakt finns och försöks upprätthållas under vårdtiden. Det är även viktigt att hjälpa föräldrarna i deras roll gentemot barnet samt se barnens behov av stöd då dessa genomgått en separation.

Att ha en signifikant annan i sin närmiljö är även en viktig skyddsfaktor som främjar utvecklingen för i stort sett alla barn. Utfallet av vården kan sluta på ett gott sätt om barnen har någon att se upp till och förlita sig på, trots hinder och motstridigheter barnet stött på i livet (Lagerberg & Sundelin, 2003). Enligt Jane är förebilder en viktig faktor, dessa är någon att se upp till, någon som stödjer barnet och finns till hands om det behövs.

Hon säger: *Man ska inte kräva mer än vad man ger*

Det Jane beskriver i meningen ovan är egentligen tydlighet och ömsesidig respekt. Detta går in i vad den tidigare forskningen visat om signifikanta andra, nämligen att det är viktigt att någon finnas där och stödjer barnen men även att barnen ser upp till någon och hur kan man se upp till någon om denna inte ger mer än vad den kräver? Stödjande vuxna kan således beskrivas som en viktig ingrediens för placerade barn (Lagerberg & Sundelin, 2003). I att vara stödjande innefattar även samtal och förstående. För barn överlag är det av stor vikt att få bli hörd och sedd (Fredriksson & Kakuli, 2011). Utbildning är även det en är en mycket viktig bit för de placerade barnen. Den tidigare forskningen visar att dessa barn presterar lägre i skolan jämfört med andra jämnåriga och de placerade barnen riskerar därmed att lämna vården med en ofullbordad eller svag utbildning (Socialstyrelsen, 2006). Barnen bör få mer uppbackning och stöd i frågor rörande skolan. Fyra av de fem respondenterna beskriver att skolfrågorna numera är mer prioriterade än tidigare, då även dem har sett att prestationerna är lägre jämfört med

majoriteten av jämnåriga barn som inte är placerade. Vid familjehemmet Jane hade ökade barnens betyg efter placering.

Jane berättar: *Skolan är så viktig. De lägger ju grunden för framtiden. Vi har varit väldigt engagerade i denna fråga och har faktiskt till och med haft hemskola för dem som inte kände sig redo att gå till skolan.*

De ökade betygen barnen placerade hos Jane och hennes familj fick tordes bero på den ansträngning dem lade ner på barnen gällande rutiner, trygghet, struktur och studier. Men som alla andra barn och ungdomar är inte heller alla som placeras i familjehem redo för skolan och dess utmaningar. Då kan praktik en period vara en lösning, eller som Jane valde att lösa det genom hemskola.

4.6 Sammanfattande analys

För att sammanfatta resultaten och analysen i detta kapitel visar med stöd av den tidigare forskningen att de familjehemsplacerade barnen i stort sett har det bra idag. De riskfaktorer som tidigare fanns är bättre tillgodosedda. Att socialsekreterare är i behov av mer tid för att täcka barnens men även familjehemmens behov kan dock konstateras. För ett lyckat resultat och utfall av vården krävs mycket tid och omsorg utav både socialsekreterare och familjehem men även att etablera goda kontakter med de biologiska föräldrarna eller annan nära anhörig ses som viktigt. Jag såg många goda sidor utav vården men den negativa aspekt var att tiden inte alltid räckte till för att ge handledning och stöd. Vården av barn placerade i familjehem är idag långt bättre än tidigare. Resultaten och dess effekter har fått en positiv effekt för många barn i deras fortsatta liv utan familjehemmet.

Familjehemmen behöver mer handledning och stöd i frågor rörande de placerade barnen. Socialsekreterarna anser sig även inte ha tillräckligt med tid för att kunna tillgodose detta fullt ut. Familjehemmen ses således som komplement till de biologiska föräldrarna över en varierande tid och tillgodoser i största möjliga mån de placerade barnens skiftande behov. Familjehemmen bör ses som viktiga aktörer värda utbildning och handledning för att kunna vidareutvecklas och stå sig starka. Familjehemmen arbetar för att knyta goda relationer till de biologiska föräldrarna vilket visar sig ha positiv effekt på de placerade barnen.

5 DISKUSSION

I detta kapitel kommer jag att belysa och tydliggöra hur mitt syfte och mina frågeställningar besvarats i denna studie. Det kommer framgå hur valet av den kvalitativa metoden till denna studie sågs som en styrka och även hur valet av metod i vissa situationer kanske kunnat funnit sig lämpligare med en annan. Resultaten och den tidigare forskningen kommer läggas fram på ett komparativt sätt för att visa på skillnader och likheter samt vad som anses bör forskas ytterligare på för att stärka barnens ställning i samhället och försöka motarbeta de risker som finns och främja de skyddsfaktorer som barn placerade i familjehem bör utnyttja om resurser, tid och möjlighet finns. Slutligen kommer en sammanfattning utav arbetet och de resultat som framkommit i denna studie med inriktning emot de skydd- och riskfaktorer som finns i barnets närmiljö samt i övriga samhället.

5.1 Metoddiskussion

Denna studie har haft en kvalitativ design. Fem intervjuer har gjorts och dessa har givit detaljrika, nyanserade berättelser och uppfattningar om vilka respondenterna ansåg vara skydds- respektive riskfaktorer för barn och unga placerade i familjehem. Ökad kunskap inom dessa områden har erhållits. Även frågeställningarna som angivits har jag funnit ökad kunskap inför. Det positiva med att utfört intervjuer i stället för enkäter är att man med lätthet även kan diskutera runt ikring frågorna och på så sätt få större inblick och djupare svar med mer innebörd. Jag eftersträvade vidareutveckling av frågorna och ställde vissa följdfrågor för att styrka det jag trott mig höra och samtidigt få en än mer djupgående inblick. För mig personligen kändes det även mer tillförlitligt med personlig kontakt framför enkäter, det för att vid intervjuer ges en mindre risk att missuppfattningar uppstår då man kan samtala med varandra.

Att hitta respondenter till denna studie var inte lätt. Personalen på socialkontoren hävdade som skäl den tidspress de jobbade under, intervjuplatserna varierade därav. Samtliga intervjuer spelades in på band för att underlätta att inte övertolkningar skett och för att inte enbart förlita mig på minnesanteckningar. Etiska bedömningar har tagits hänsyn till och alla respondenter i denna studie är därvid avidentifierade. Intervjuerna genomfördes enskilt och opåverkbart och under samtalen följde jag min intervjuguide och har genom denna samt i arbetet som helhet genomgående haft syftet och frågeställningarna till denna studie i åtanke.

5.2 Reflektioner kring arbetet

I början av studien inhämtades tidigare forskning med stor vidd och gav således en mängd infallsvinklar. Efter ett antal veckor in i arbetet började studiens syfte falla på plats och då inhämtades tidigare forskning mer inriktat emot det specifika områdena. Trots att det var mödosamt och tidskrävande att börja studien med att söka bredden och sedermera finna det specifika är jag idag tacksam över att haft detta tillfälle. Till en början var det i stort sett omöjligt att få en intervju på ett socialkontor. Då intervjuerna låg till grund för studien och då det fanns en risk att dessa inte skulle kunna genomföras valde jag att tillgå uppsatsen med teorier passande barn placerade i familjehem. Detta för att få djupare kunskap om skydds- och riskfaktorer vid familjehemsplaceringar.

Genom den tidigare forskningen och mitt syfte har en intervjuguide utarbetats och legat till grund för intervjuerna. Vid analysen av dessa valdes meningskoncentrering för att frambringa det viktigaste ur varje intervju. Innebörd och uppfattningar kan skilja sig enormt människor emellan och då denna studie är deskriptiv i grunden kändes beskrivningar och olika nyanser vara viktiga att fånga upp. Det svåra enligt Kvale (1997) är att vara lyssnandes och inte inbringa egna tankar och teorier i respondenternas beskrivningar (Kvale, 1997). Detta fann jag inte som en svårighet men har ändå haft detta i åtanke under intervjuerna samt vid transkriberingen utav dessa.

5.3 Resultatdiskussion

Enligt den tidigare forskningen är det av stor vikt att kontinuerliga samtal hålls med barnen för att hålla relationen levande. Det är viktigt att barnen får vara delaktiga i vårdprocessen samt att behålla den socialsekreterare som de byggt upp en relation till. I samtalen får barnen tala om det som är viktigt för dem. Den tidigare forskningen påvisar att samtal med de placerade barnen sällan sker men förbättringar har dock skett. Enligt resultaten önskar socialsekreterarna sig mer tid till att samtal med barnen men påvisar att de ett visst mått av tid dock finns. Familjehemmet finns till för att komplettera det biologiska hemmet under en varierad period. Där ska barnen kunna få bygga upp sig själva, finna trygghet och utvecklas naturligt. Föräldrarna i familjehemmen bör vara stödjande vilket en av respondenterna ansåg sig vara. Stödet bör vara att se barnens skilda behov och förutsättningar. Den tidigare forskningen påvisar att familjehemmen är så pass viktiga att de kan kompensera barnens bristande kontakt med sina biologiska föräldrar om de knyter an till varandra på ett gott sätt.

Denna anknytning kan ske genom samtal med barnen och att lyssna. Se och bekräfta dem som individer är självstärkande och bygger även upp en tillit gentemot föräldrarna i familjehemmet. Familjehemmen bör således stödja dem i att bli självständiga. Detta kan ske genom att som ovan nämnt bekräfta dem men även lära dem att handskas med svårigheter som exempelvis i att säga nej och stå emot gruppträck. Att lära barnen rätt och fel är en viktig pusselbit i att vårda barn. Sunda värderingar och livsföring anses både i den tidigare forskningen och enligt respondent vara betydelsefulla inför det fortsatta livet.

I skolan läggs grunden till utbildning och utan utbildning är det mycket svårt att få arbete. Familjehemmen bör ha god kontakt med skola och stödja barnen i denna bit. Respondenten som tidigare varit familjehemsförälder gav barnen möjlighet till dels hemstudier men även i att finna praktikplatser om motivationen till studier var låg. Respondenten såg även att betygen förbättrades en tid in i vården hos denna och detta kan vara ett resultat av de rutiner, den tydlighet och den tillit barnet kände inför familjen. Enligt respondenten fungerade studierna med goda resultat därvid och de som hade praktikplatser gavs även en chans att finna sin plats i arbetslivet och detta gav positiv respons från de placerade barnen. Tidigare forskning visar på tyngden i skolfrågor och respondenten bekräftar detta.

De biologiska föräldrarna ses enligt respondenterna varierande. Vissa föräldrar var inte motiverade till att handskas med egna eventuella problem och detta gick dessvärre ut över barnen. Barnen behöver då hjälp utav både socialsekreterare och familjehemsföräldrar för att stödjas i deras separation men även till att bli självständiga. Vissa biologiska föräldrar sågs utav respondenterna samt den tidigare forskningen som stödjande, detta om de gav tillåtelse och var delaktig i barnens placering under vårdtiden. Föräldrar är enligt tidigare forskning en mycket viktig skyddande faktor. Om relationen mellan barn och biologiska föräldrar är god ökar deras chanser till att få hög reciliense. Denna kontakt bidrog en respondent med som var oerhört mån om att kontakterna och relationerna skulle vara goda. Socialsekreterare bör stödja föräldrar och barn med respektive svårigheter för att underlätta en eventuell återförening. Alternativa förebilder sågs även som någonting främjade för barn. Detta visar den tidigare forskningen på samt att respondenterna ansåg familjehem vara en viktig bit inför detta. Dessa kan vara alternativa förebilder som barnen kan förlita sig på, försöka efterlikna samt se upp till.

5.4 Förslag till fortsatt forskning

Barnavården är utforskad till viss del och ny forskning inom detta område är att rekommendera. Under arbetets gång har många idéer och tankar om frågor rörande barn och ungdomar uppkommit som allesammans vore intressant att utforska. Ämnen som gränsar till det som jag själv undersökt är även något som slagit mig. Det jag i första hand tänker på är barn placerade i familjehem som inte fått stöd men klarar sig ändå. Vilka faktorer har verkat skyddande för dem? Det andra jag tänker på är forskning baserat på socialarbetares förmåga att finna sig tid. Tid är någonting vi bör ge alla för att förstå eller uppmärksamma problem eller framsteg. En tredje tanke jag har är villkorlig kärlek. Att bli bekräftad som barn om man presterar, ser ut eller beter sig på ett vis kan väl också vara hämmande men på vilket vis? Då dras slutligen min tanke till barn vars föräldrar är psykiskt sjuka. Detta anser jag vara viktiga aspekter att frambringa fortsatt forskning.

5.5 Sammanfattning

Syftet med denna studie var att undersöka och beskriva vilka faktorer som kan vara risker för barn placerade i familjehem samt vilka som anses vara skyddande. Syftet visade att barn placerade i familjehem har många faktorer i sin närmiljö som kan skada eller främja barnen och deras utveckling. Gynnsamma faktorer var trygghet, god anknytning, alternativa förebilder, stöd i frågor rörande barnens ursprungsfamilj och identitet. En annan gynnsam faktor är stöttning i skolfrågor och aktiva, deltagande vårdare som ställer krav och visar på tydlighet men samtidigt är kärleksfulla och ger barnen en plats i familjen samt utrymme i att hitta sig tillrätta i den ”alternativa” familjen. Familjehemmen kan vara den stödjande biten för placerade barn men även en socialsekreterare. Socialsekreterares betydelse för barnen och deras självbild är större än de tror. Barnen kan se dem som stödjande och alternativa förebilder, som trygghetspelare om de bara finner tid att lyssna på barnen och besöka dem mer frekvent, ibland utan anledning och ibland bara för att komma förbi och säga hej och se hur de har det. Det är visserligen en högt stående förhoppning då arbetssituationen på socialkontor runt om i landet är högt belastade med få personalresurser. Men i detta kanske personal kan ta med sig något och det är att inte besöka hemmen in i det sista utan försöka finna tid att tala med barnen och ge dem tid att öppna sig och känna en större tilltro till socialhandläggaren.

Uppsatsen tar för övrigt upp ett problem som står sig rätt i tiden. Barnavård har på senare tid fått mer och mer uppmärksamhet utav våra politiker och förtroendevalda men även blivit mer omtalat av media. Följaktligen bidrar detta till att människor i allmänhet har vaknat upp och blivit mer engagerade i frågor om hur barn har det. Både den tidigare forskningen och respondenterna vittnar om att det föreligger en hög arbetsbelastning, speciellt vid socialkontoren. Tidsbristen hos socialsekreterarna missgynnar både familjehemmen och de placerade barnen. Många familjehem önskar mer stöd från socialtjänsten. Detta avviker från vad en respondent sagt. Socialsekreterare bör lyssna och finna sig tid till de placerade barnen. Vara tillhands när det behövs och ta ett steg tillbaka när det är lägligt. Familjehemmen bör vara vägvisare och goda förebilder som leder barnen på rätt spår om de är motiverade till det. Annars handlar det då i första hand om att öka en motivation. Kontakten med de biologiska föräldrarna försökte respondenterna tillgodose i den mån det var möjligt samt hjälpa och förbättra relationer inom den biologiska familjen. Samband kan dras till den tidigare forskningen som visar att relationen mellan de biologiska föräldrarna och barn är en viktig och skyddande faktor.

Barn placerade i familjehem har ofta sämre skolresultat och bör således få mer uppbäckning och stöd i frågor rörande skolan. Respondenterna berättar att skolfrågorna numera är än mer prioriterade än tidigare då de även har sett att prestationerna är lägre jämfört med majoriteten av jämnåriga barn som inte är placerade. Vid familjehemmet Jane hade ökade barnens betyg efter placering. Detta kan bero på den ansträngning Jane och hennes man lade ner på barnen gällande rutiner, trygghet, struktur och studier.

Som i likhet med övriga barn är inte heller alla familjehemsplacerade barn redo för skolan och dess utmaningar. Då kan hemstudier eller praktik en period vara en lösning. Att veta hur man ska bete sig och se ut är även en faktor som påverkar barnens ställning och i slutändan så mycket annat, exempelvis i att finna sig ett jobb och behålla det jobbet. I slutändan handlar det inte om vare sig det ena eller det andra utan en variation av alltsammans och att kunna mästra sig i att ta sig igenom svåra situationer utan att bli ärrad för livet. Det handlar om att känna en basal trygghet och kärlek till sig själv. Känna att man duger och slutligen är detta vad alla de ovan nämnda faktorerna handlar om.

LITTERATURLISTA

Andersson, Aronsson, Hessle, Hollander & Lundström (1996). Barnet i den sociala barnvården- *Centrum för utvärdering i socialt arbete*. CUS: Liber.

Bryman, A (2002). Samhällsvetenskapliga metoder. Liber: Malmö.

Borge, H (2005). Resiliens – *risk och sund utveckling*. Studentlitteratur: Lund.

Fredriksson, A och Kakuli, A (2011). Ett annat hemma – *om samhällets ansvar för placerade barn*. Gothia förlag: Stockholm.

Giddens, A (2007). Sociologi. Studentlitteratur: Lund.

Höjer, I (2001). Fosterfamiljens inre liv. Kompendiet: Göteborg.

Kvale, S (1997). Den kvalitativa forskningsintervjun. Studentlitteratur: Lund.

Killén, K (2007). Svikna barn- *Om bristande omsorg och vårt ansvar för de utsatta barnen*. Walström & Widstrand: Falun.

Lagerberg & Sundelin (2003). Risk och prognos i socialt arbete med barn: *Forskningsmetoder och resultat*. Gothia: Stockholm.

Nordlöf, B (1997). Barnens rätt och bästa- *En studie i barnvårdsmanöverksamheten i Stockholm*. Stockholm förlag: Södertälje .

Payne, M (2002). Modern teoribildning i socialt arbete. Natur och Kultur: Stockholm.

Vinnerljung, B (1996). Svensk forskning om fosterbarnsvård- *En översikt*. CUS: Liber.

Länsstyrelsen (1999) Barnens bästa i Socialtjänsten- *En kartläggning av hur bestämmelserna om barns bästa fått genomslag i socialtjänstens utredningar rörande barn och ungdomar*. Länsstyrelsen: Östergötland.

Hagbard, S et al., (1993). Om familjehemsvård- *Möte mellan forskare och praktiker*. Allmänna barnhuset: Stockholm.

Elektroniska referenser

Länsstyrelsen (april 2008). Tillsyn av familjehemsvården i Stockholms län 2007. Hämtad maj, 12, 2011 från
http://www.socialstyrelsen.se/publikationerlansstyrelserna/Documents/Tillsyn_av_familjehemsvarden_2006_2007_barnuppdraget_Sthlm.pdf

NE, Nationalencyklopedin. (u.å.). Hämtad maj, 19, 2011 från
<http://www.ne.se/socialtj%C3%A4nstlagen>

Sallnäs, M (2000). Barnavårdens institutioner : *framväxt, ideologi och struktur*. Hämtad maj, 13, 2011 från
<http://www.avhandlingar.se/avhandling/c6f1263625/>

Sandell, K, Vinnerljung, B Andréé., L, C & Humlesjö, E (2004) Socialtjänstens barn- *Hur många är de, vilka är insatserna, hur ofta återaktualiseras de och vad händer dem i vuxen ålder?* Stockholm: Forsknings- och Utvecklingsenheten. Hämtad maj, 18, 2011 från
<http://www.prevention.se/PDF/2004-4.pdf>

Socialnämnden. Socialtjänstlagen (SoL 6:5). Hämtad maj, 8, 2011 från
<http://www.socialnamnden.se/2011/01/14/sol/#K6>

Socialstyrelsen1 (oktober 2006) Barn och unga i socialtjänsten- *Utreda, planera och följa upp beslutade insatser*. Hämtad maj, 12, 2011 från
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9410/2006-101-6_20061016.pdf

Socialstyrelsen 2 (mars 2000). Dartingtonprojektet- *en försöksverksamhet för att stärka och utveckla familjevården*. (SOS-rapport 2000:2). Hämtad maj, 12, 2011 från
http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/11644/2000-3-2_0003003.pdf

Socialstyrelsen 3 (augusti 1999). Insatser för barn och unga 1998- *Vissa insatser enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)*. Hämtad maj, 14, 2011 från

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/12265/1999-44-7_9944007.pdf

Socialdepartementet (maj 2000) Välfärd, vård och omsorg. (Statens offentliga utredningar, 2000:38). Hämtad maj, 10, 2011 från

<http://regeringen.se/sb/d/108/a/2861>

Socialdepartementet (augusti 2000) Omhändertagen - *Samhällets ansvar för utsatta barn och unga*. (Statens offentliga utredningar, 2000:77). Hämtad maj, 11, 2011 från

<http://regeringen.se/sb/d/108/a/2842>

Socialdepartementet (oktober 2005). Källan till en chans- *Nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården*. (Statens offentliga utredningar, 2005:81).

Hämtad maj, 11, 2011 från

<http://regeringen.se/sb/d/108/a/51550>

Bilaga 1

INTERVJUGUIDE 2011

Arbetsituation

Hur länge har du arbetat med barn?

Vad arbetar du med?

Vilka svårigheter ser du i att arbeta med barn placerade i familjehem?

Finns handledning

- För familjehemmen
- För socialsekreterare

Vem kontaktar familjehemmen om bekymmer med de placerade barnen uppstår?

- Hur lång tid kan det ta innan ni får kontakt med den ansvarige?

Samtal med barn

Samtalar du med barnen?

- Enskilt
- Vad samtalar du med barnen om?
- Har ni uppföljningssystem som tillvaratar denna information?
- Hur viktigt tycker du att det är med barnsamtal?

Trygghet

Hur uppmärksammar du barn?

Hur ser barnens behov ut?

- Hur tillgodoses dem?

Hur ofta träffas socialtjänsten de placerade barnen?

Bidrar ni till att hjälpa barnen att bygga upp tilltro till andra vuxna?

Tydlighet och struktur.

Vad betyder tydlighet för dig?

Hur viktigt är det att vara tydlig och ha regler?

Andra bidragande faktorer som kan ha inverkan på barnen.

Bidrar ni till att hjälpa barnen i skolan?

- Hur?
- Hur förhåller ni er till skola och undervisning?
- Uppmuntras barnen trots att det varit traggligt eller på vilket vis yttrar det sig?

Hur bidrar ni till att hjälpa barnen med sociala beteenden såsom vänskap och självförtroende?

Hur ser ni på kontakten med de biologiska föräldrarna?

- Är den kontakten viktig för barnen?
- Stödjer ni de biologiska föräldrarna?